

A'ZAM BOLTAYEV

BUXORO TOPONIMIKASI

(Birinchi qism)

**5121000 - Tarix. Buxoro tarixi
bakalavriat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun
o'quv qo'llanma**

**“Durdona” nashriyoti
Buxoro – 2022**

UO'K 81'373.21(575.146)

81.2-3

B 98

Boltayev, A'zam

Buxoro toponimikasi [Matn] : o'quv qo'llanma / A. Boltayev .-Buxoro:
"Sadridin Salim Buxoriy" Durдона, 2022. -144 b.

КБК 81.2-3

O'quv qo'llanmada Buxoro shahri va viloyatidagi ayrim tumanlarning qisqacha tarixi, tarixiy toponimlarining shakllanishi, etimologik va ijtimoiy ma'nolari, fonetik o'zgarishlarga uchrashi, joy nomlarida mahalliy lahja xususiyatlari va tabiiy geografik shart-sharoitlarning aks etishi, etnotoponim, gidronim va onomalarning paydo bo'lish sabablari ochib berilgan.

Ushbu o'quv qo'llanma Buxoro davlat universiteti 5121000 - Tarix. Buxoro tarixi bakalavriat ta'lim yo'nalishi talabalari uchun mo'ljallangan. Shuningdek, o'quv qo'llanmadan tarixchi, filolog, geograf, o'lkashunos va tadqiqotchilar foydalanishi mumkin.

Mas'ul muharrir: t.f.d. professor **H. To'rayev**

Taqrizchilar:

Geografiya fanlari nomzodi, dotsent **X. Toshev**

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) **N. Adizova**

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) **D. Jamolova**

O'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021-yil 25 dekabragi 538-sonli buyrug'iga asosan nashr etishga tavsiya qilindi. Qayd qilish raqami 538-043.

ISBN 978-9943-7931-0-1

SO‘ZBOSHI

Istiqlol sharoitida jamiyatdagi yangi o‘zgarishlarni amalga oshirish jarayonida, erkin demokratik jamiyat a‘zolarini va yoshlarni milliy g‘oya ruhida tarbiyalash vazifalarini bajarishda tarix fanining ahamiyati ortib bormoqda. O‘zining uzoq o‘tmishiga ega mamlakatimiz tarixini o‘rganish va undan to‘g‘ri xulosa chiqarish, bugungi kunda har bir yosh avlodning burchi hisoblanadi. Mustaqillikdan keyin toponimlarga munosabat tubdan o‘zgardi. Endilikda toponimlar nafaqat tilshunoslik material, balki xalq tarixi, madaniyati va ma‘naviyatining nodir merosi sifati ham e‘zozlanadigan, alohida tadqiqot manbai sifatida o‘rganiladigan bo‘ldi. Buning isboti sifatida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi ma‘muriy-hududiy birliklar, aholi punktlari, tashkilotlar va boshqa toponimik ob‘yektlarning nomlarini tartibga solish to‘g‘risida”gi 1996 yil 31 maydagi 203-sonli qarori hamda O‘zbekiston Respublikasining 2011 yil 14 oktyabrdagi “Geografik ob‘yektlarning nomlari to‘g‘risida”gi Qonuni va Vazirlar Mahkamasining qarorini keltirish mumkin. Bu qonun va qaror asosida respublikamizning barcha hududlarida toponimik komissiyalar tashkil etildi. Mazkur komissiya joylarda geografik ob‘yektlarning nomlarini tartibga solish, qayta nomlash va nomi mavhum bo‘lgan joy nomlarini aniqlar masalalari bilan samarali shug‘ullanmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2017-yil 10-martda Buxoro viloyatiga tashrifida “Buxoro viloyatida 660 dan ortiq madaniy meros ob‘yekti mavjud. Ularning aksariyati arxeologik ob‘yektlar, monumental san’at asarlari, arxitektura yodgorliklaridir. Ushbu madaniy meros obyektlari xalqimizning bebaho boyligi, ularni asrash va kelajak avlodlarga bezavol yetkazish barchamizning burchimiz” - degan edi. Bu ishlarni amalga oshirishda yuqoridagi toponimik komissiya a‘zolarining faoliyati benihoya katta ahamiyatga ega.

Joy nomlarining paydo bo‘lishi insoniyat tarixiy taraqqiyotining mahsulidir. Inson nutqi, borliq to‘g‘risidagi tasavvuri va tafakkuri, dunyoqarashining o‘sib borishi bilan joylarni nomlash ortib, joy nomlari ham ko‘paya bordi. Hozirgi kunda nomsiz ob‘yektni tasavvur qilish mumkin emas. Har qanday joy o‘z nomiga ega. Joy nomlarini o‘rganuvchi toponimika esa allaqachon maxsus fan sifatida (lotincha topos-joy, onima-nom) shakllandi. Nomsiz ob‘yekt toponim hisoblanmaydi.

MUNDARIJA

So‘zboshi.....	3
1-modul. Toponimikaga kirish. Buxoro shahri va uning atrofida joylashgan tuman toponimlari.....	6
1 – mavzu: Toponimika faniga kirish, fanning maqsad va vazifalar, uning tarixi hamda paydo bo‘lishi.	6
1.1. Toponimika faniga kirish, fanning maqsad va vazifalari	6
1.2. Toponim nima, toponimika va tarix, geografiya va tilshunoslik.....	9
1.3. Toponimlarning paydo bo‘lishi.	16
1.4. Toponimlar va afsonalar.....	18
2-mavzu: Buxoro shahri tarixiy toponimlari	23
2.3. Buxoro shahridagi shaxs nomlari bilan bog‘liq toponimlar	23
2.1. “Buxoro” toponimi haqida	23
2.2. Buxoro shahrining vujudga kelishi, uning shahristoni va mudofaa devorlari va tarixiy dinamikasi to‘g‘risida umumiy ma’lumot	29
2.3. Buxoro shahridagi shaxs nomlari bilan bog‘liq toponimlar	35
2.4. Buxoro shahri aholisining kasbi-kori va mashg‘uloti bilan bog‘liq toponimlar.....	39
3-mavzu: Buxoro tumani toponimlari	54
3.1. Buxoro tumani to‘g‘risida umumiy ma’lumot	54
3.2. Tumandagi shaxs nomlari, tepaliklar va suv bilan bog‘liq toponimlar	57
3.3. Ijtimoiy-iqtisodiy, aholisining kasbi-kori va mashg‘uloti hamda geografik mazmun kasb etuvchi toponimlar.....	61
4-mavzu: Kogon tumani toponimlari	75
4.1. Kogon to‘g‘risida qisqacha tarixiy ma’lumot.....	75
4.2. Tumandagi shaxs nomlari va suv bilan bog‘liq toponimlar	80
4.3. Ijtimoiy-iqtisodiy, aholisining kasbi-kori va mashg‘uloti va geografik mazmun kasb etuvchi toponimlar.....	82
5-mavzu: Qorovulbozor tumani toponimlari.....	94
5.1. Qorovulbozor tumanining tashkil topishi to‘g‘risida umumiy ma’lumot	95
5.2. Qorovulbozor tumanidagi toponimlar	102
6-mavzu: Jondor tumani toponimlari.....	107
6.1. Jondor tumani to‘g‘risida tarixiy ma’lumot	107
6.2. Tumandagi shaxs nomlari va gidrotoponimlar	111
6.3. Tumandagi etnotoponimlar	113
6.4. Ijtimoiy-iqtisodiy, aholisining kasbi-kori va mashg‘uloti hamda geografik mazmun kasb etuvchi toponimlar.....	116
Glossariy	125
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati	128
Аннотация	133
Пошалар.....	134

A'ZAM BOLTAYEV

BUXORO TOPONIMIKASI

(Birinchi qism)

<i>Muharrir:</i>	<i>A. Qalandarov</i>
<i>Texnik muharrir:</i>	<i>G. Samiyeva</i>
<i>Musahhah:</i>	<i>Sh. Qahhorov</i>
<i>Sahifalovchi:</i>	<i>M. Ortiqova</i>

Nashriyot litsenziyasi AI № 178. 08.12.2010. Original-maketdan bosishga ruxsat etildi: 20.01.2022. Bichimi 60x84. Kegli 16 shponli. «Times New Roman» garn. Ofset bosma usulida bosildi. Ofset bosma qog`ozi. Bosma tobog`i 8,7. Adadi 100. Buyurtma №17.

“Sadridin Salim Buxoriy” MCHJ
“Durdona” nashriyoti: Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko`chasi, 11-uy.
Bahosi kelishilgan narxda.

“Sadridin Salim Buxoriy” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko`chasi, 11-uy. Tel.: 0(365) 221-26-45